

Revolutie!

Belegering

Bernard-René de Launay, commandant van de Bastille, was bang. Er waren slechts 114 mannen om deze oude gevangenis en munitie-opslagplaats te verdedigen. Onderaan de muren waren meer dan duizend bloeddorstige Parijzenaars samen gekomen. Vastbesloten om de Bastille binnen te geraken, hadden zij hun kanon gericht op de houten ophaalbrug van de vesting.

Overgave

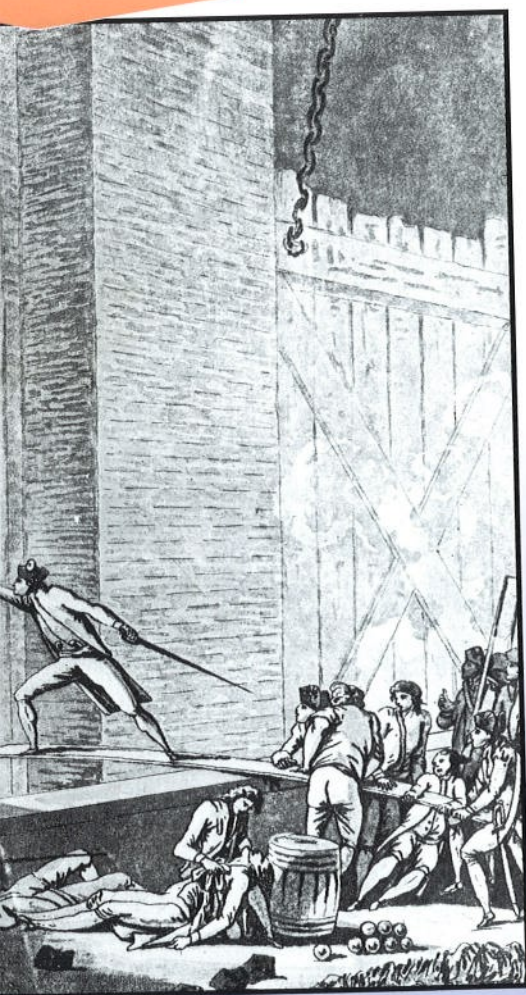
De Launay overdacht zijn opties. Hij kon de Bastille opblazen, zich een weg naar buiten vechten of zich overgeven. Om ongeveer vijf uur 's middags was hij eruit. De soldaten in de Bastille stopten met schieten en terwijl met een witte zakdoek werd gewuifd vanaf één van de

hoge torens, werd er een briefje door een opening in de houten ophaalbrug gestoken.

De belegeraars legden een plank over de slotgracht. Balancerend op deze geïmproviseerde brug pakte een jongeman dit briefje en las het. De Bastille gaf zich over! Enkele minuten later drong de menigte de Bastille binnen.

Een overwinning voor het volk

De Bastille viel op 14 juli 1789. Hoewel deze gebeurtenis niet de Franse Revolutie inleidde, was het wel een belangrijk keerpunt. De Bastille was het symbool van de monarchie en de **tirannie**. De verovering betekende de eerste overwinning door het gewone volk op koning Lodewijk XVI. De overwinning van de burgerij zou een voorbode zijn voor het geweld dat zich in de komende jaren zou manifesteren.

De Franse Revolutie veranderde Frankrijk voor altijd. Ook had deze gebeurtenis grote gevolgen voor Europa en zelfs daarbuiten. Daarom wordt de val van de Bastille tegenwoordig gezien als één van de belangrijkste gebeurtenissen uit de moderne geschiedenis.

Een romantische voorstelling van de bestorming van de Bastille. De muren van het fort worden hier veel hoger uitgebeeld dan ze in werkelijkheid waren om de prestatie van de belegeraars te overdrijven.

WAT IS EEN REVOLUTIE?

Een revolutie is een radicale en (meestal) snelle verandering. Historici gebruiken deze term op verschillende manieren. De Franse Revolutie was vooral een politieke revolutie, hoewel er ook sociale en economische veranderingen uit voortvloeiden. Een andere bekende revolutie is de Industriële Revolutie, die eind 18de eeuw begon, toen er machines werden uitgevonden die het werk konden doen dat voor die tijd nog met de hand moest gebeuren. Deze uitvinding kan als één van de belangrijkste economische veranderingen worden gezien in de geschiedenis van de mens en zorgde ervoor dat de handel, industrie en bevolking enorm groeiden. Een aantal jaren terug vond er ook een revolutie plaats, in de informatietechnologie (IT-sector). Computers, internet en mobiele telefonie hebben onze manier van leven en werken drastisch veranderd.

Het Ancien Régime

Drie standen

De Franse regering van voor de Revolutie staat bekend als het '**Ancien Régime**'. Deze regering werd geleid door de koning. Alle anderen behoorden tot één van de drie 'standen': de **adel**, de kerk en de Derde Stand (het gewone volk, het grootste deel van de bevolking). De meer welvarende leden van de Derde Stand stonden bekend als de '**bourgeoisie**'.

De koning, de adel en de kerk bezaten het merendeel van de landgoederen. Ook genoten de adel en de kerk verschillende privileges, zo hoefden ze bijvoorbeeld geen belasting te betalen. De adel had ook de beste baantjes, zoals in het leger en de kerk. Omdat deze **privileges** alleen **overerfbaar** waren kwam slechts een klein deel van de bevolking in aanmerking voor al deze voordelen.

De oorzaken van de Revolutie

Het Ancien Régime werd niet zomaar opeens opzij gezet. Er hadden zich al jaren problemen opgestapeld en de val van de Bastille was het resultaat van een lange reeks van crises.

Historici hebben eindeloos gediscussieerd over de oorzaken van de Franse Revolutie. Sommigen menen dat het om een klassenstrijd ging tussen de drie standen. Anderen benadrukken de revolutionaire ideeën die zich in die tijd ontwikkelden. Ook wordt wel gezegd dat het Ancien Régime de revolutie had kunnen voorkomen als het zich had gereorganiseerd, maar daar door slecht management uiteindelijk niet toe in staat is gebleken.

k XVI in zijn
stenue. Hij
er veel
naar bleek
lijk een
vaam
der te zijn.

De koning en koningin

Omdat de koning aan het hoofd stond van de regering, had hij een grote verantwoordelijkheid voor het te voeren beleid. Koning Lodewijk XVI had goede bedoelingen maar was niet erg intelligent en bleek niet in staat zijn moeilijke taak goed te volbrengen. Zijn huwelijk met de Oostenrijkse prinses Marie Antoinette in 1770 hielp hem ook niet erg; in plaats van de koning te helpen beledigde ze vaak zowel **hovelingen** als de gewone mensen door haar gedrag en tactloze opmerkingen. Ze verhinderde onder andere pogingen van ministers om de Franse financiën op orde te brengen.

Het koninklijk paleis in Versailles. Lodewijk XIV liet dit paleis eind 17de eeuw buiten Parijs bouwen omdat hij niet langer in de buurt van het lastige Parijse gepeupel wilde wonen.

KONINKLIJKE ZWAKTE

Een jaar voor de val van de Bastille merkte de zus van de koning, Elizabeth, reeds op dat haar broer ongeschikt was voor het nemen van moeilijke beslissingen: *'De koning krabbelt vaak terug. Hij is veel te bang om fouten te maken. Als hij een beslissing genomen heeft is hij altijd bang dat het de verkeerde is geweest. Volgens mij is het met regeren hetzelfde als met het onderwijs, iemand moet pas zeggen hoe iets moet gebeuren als hij er zeker van is dat dat de beste manier is.'*

De schuldenlast

Bankroet

Uiteindelijk viel de regering van Lodewijk XVI omdat men **bankroet** was. Dit kwam niet omdat Frankrijk zo arm was – het was het rijkste land op het Europese vasteland. Het grote probleem was dat de regering jaren achtereen meer geld uit had gegeven dan zij had. Om het verschil goed te maken moest de regering geld lenen. Toen Lodewijk XVI in 1774 de troon besteeg erfde hij een schuld van 4 miljard **livre**.

De regering betaalde **rente** over het geld dat men geleend had. Om deze rente te kunnen betalen moest men nog meer geld lenen... dus er ontstond een vicieuze cirkel. In 1789 gaf de regering 300 miljoen livres uit aan rente, meer dan de helft van het totale inkomen van de staat. De schuld van Frankrijk werd nog verder vergroot door de deelname in de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog (1775-1783).

Hervormingen

Er waren twee manieren om de problemen van de regering op te lossen: zorgen dat er minder werd uitgegeven of proberen meer inkomsten te verwerven. Onder het zwakke leiderschap van Lodewijk gebeurde geen van beide.

etalen hun
en. Eén van
oneerlijke
n het Ancien
was dat de
en bepaalde
astingen niet
te betalen.

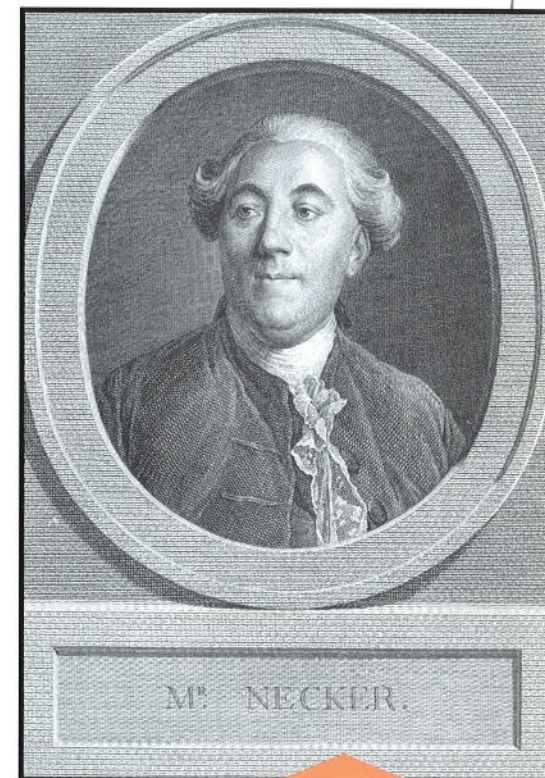
Het grootste deel van de staatsinkomsten was afkomstig uit de belastingen. Er waren twee soorten belasting. Indirecte belastingen, zoals de **invoerrechten** en de *gabelle* (zoutbelasting), werden door iedereen betaald. Er waren ook directe belastingen op basis van het inkomen, die door de boeren en de bourgeoisie moesten worden betaald. De adel hoefde deze belasting echter niet te betalen. Veel mensen vonden dit erg oneerlijk, vooral omdat de adel het erg goed had en de meeste boeren erg arm waren.

Anne-Robbert Turgot, de eerste minister van Financiën onder Lodewijk XVI, probeerde dit systeem te hervormen. Maar zijn ideeën vielen niet in goede aarde bij de bevoordeelde standen en hij trad af. Zijn opvolger bleef vervolgens steeds meer geld lenen.

In 1787 kwam minister van Financiën Charles de Calonne erachter dat niemand meer geld aan de regering wilde lenen. Als laatste middel riep hij een vergadering bijeen met alle vooraanstaande inwoners van het land (de Raad van Notabelen) en vroeg hen om hulp. Toen zij weigerden werd het duidelijk dat het Ancien Régime op zijn einde liep.

Vertegenwoordigers van het volk

Het instituut in Frankrijk dat het meeste leek op het huidige parlement was de Staten-Generaal. Deze vergadering van de drie **standen** was niet meer samengekomen sinds 1614. Dertien hooggerechtshoven (bekend als de **Parlementen**) zeiden in de afwezigheid van de Staten-Generaal de bevolking van Frankrijk te vertegenwoordigen. De belangrijkste was het Parlement van Parijs. Maar eigenlijk vertegenwoordigden de Parlementen alleen de kerk en de bevoordeelde landeigenaren. Dit was vooral tegen het zere been van de rijkere bourgeoisie die de derde stand domineerde. Ze waren erg verontwaardigd dat zij geen enkele politieke invloed hadden in de Franse regering.

Jacques Necker (1732-1804), die Charles de Calonne opvolgde als minister van Financiën, kon ook niets doen aan het bankroet van Frankrijk maar werd wel een landelijke held toen hij de koning vroeg om de Staten-Generaal bijeen te roepen.

Crisis

Geen uitweg meer

Zonder geld was de regering van Lodewijk XVI machteloos. De koning, die ondanks alles nog wel populair was, had het vertrouwen van het hof verloren. De koningin raakte betrokken bij een schandaal en was zeer impopulair. De bevoordeelde klasse had geweigerd hulp te bieden. De bourgeoisie geloofde niet dat de koning daadwerkelijk hervormingen wilde doorvoeren. En elke dag werd de schuld van de regering groter.

De Staten-Generaal

Het lukte het Parlement in Parijs om de mensen ervan te overtuigen dat zij het land konden redden. Niet wetend wat hij moest doen verbande Lodewijk in augustus 1787 het Parlement uit Parijs, herriep zijn besluit de volgende maand, verbande het Parlement opnieuw en riep het uiteindelijk in mei 1788 weer terug.

Het Parlement had echter niets nieuws te bieden. In augustus 1788 bezweek de koning uiteindelijk voor de publieke druk en besloot de Staten-Generaal in mei van het volgend jaar bijeen te roepen. Het zou de eerste keer in meer dan 150 jaar worden dat vertegenwoordigers van de drie standen uit het koninkrijk elkaar zouden ontmoeten in een vergadering.

De Derde Stand

Het besluit van de koning om een vergadering van de Staten-Generaal bijeen te roepen zorgde voor een nieuw probleem. Moesten de drie standen (de adel, de kerk en de Derde Stand) elkaar gezamenlijk of gescheiden ontmoeten? En moesten er uit de Derde Stand net zoveel vertegenwoordigers worden gekozen als uit de andere twee standen, of moest hun aantal gelijk zijn aan het aantal van de twee overige standen bij elkaar?

Opnieuw gaf Lodewijk toe aan de publieke druk. Hoewel hij op het voorstel van het Parlement niet in ging en besloot dat de drie standen apart van elkaar zouden vergaderen, besloot hij wel dat er tweemaal zoveel vertegenwoordigers van de Derde Stand zouden worden gekozen. Van de 610 **afgevaardigden** die uit de Derde Stand werden gekozen behoorden de meesten tot de bourgeoisie, die de mening vertegenwoordigden van bijvoorbeeld advocaten, handelaren, bankiers en fabriekseigenaren. Slechts een klein aantal vertegenwoordigde de boerenbevolking.

Ondertussen was de stemming in het land erg slecht. Mislukte oogsten hadden de prijzen van brood nog verder doen stijgen. Met hongersnood in het vooruitzicht dreigden de armen in Parijs en andere steden in opstand te komen.

DE BROODPRIJS

Het belangrijkste voedsel van de meeste Franse gezinnen was brood. Normaal gesproken kostte een brood van twee kilo acht **sou**. In februari 1789 was de prijs in Parijs al bijna verdubbeld tot vijftien sous – meer dan de helft van het gemiddelde inkomen. Een familie van vier personen had twee broden per dag nodig, velen konden dit dus niet betalen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat een arbeider zei over de vertegenwoordigers van de Derde Stand: *‘Denken ze wel om ons? Spreken ze ook over de verlaging van de prijs voor brood? Wij hebben al twee dagen niets meer gegeten.’*

Het begin van de revolutie? De drie standen (de adel, de kerk en de gewone mensen) lopen in optocht naar Versailles voor de opening van de Staten-Generaal.

Marie Antoinette. Ze had geen idee hoe het was voor de gewone mensen. Het verhaal ging dat de koningin hoorde dat er brood te koop was ze zei: 'Laat ze cake bakken.' Dit verhaal maakte de gewone mensen in Parijs zo boos dat duizenden vrouwen in 1789 naar Versailles gingen onder de leus: 'Hak de kop van de koningin af!'

Verlichting

Nieuwe ideeën

In de laatste 75 jaar voor de Franse Revolutie hadden **radicale** nieuwe ideeën zich verspreid over Europa. In Frankrijk waren deze in belangrijke mate verantwoordelijk voor de verandering in de houding van de bevolking ten

opzichte van het Ancien Régime. Hierdoor kwamen velen tot het inzicht dat zelfs een hervorming van het Ancien Régime niet voldoende zou zijn – zij wilden een geheel nieuw systeem invoeren.

Verstand, rechten en contracten

Historici hebben deze periode waarin deze nieuwe ideeën hun oorsprong hebben de 'Verlichting' genoemd. Het kwam erop neer dat het verstand, in plaats van geloof of traditie, het beste gebruikt kon worden om te bepalen hoe dingen moesten worden gedaan. Verlichte denkers zoals de Fransman François de Voltaire (1694-1778) schokten vele mensen door te schrijven dat religie slechts bijgeloof was. De volgelingen van Voltaire wilden de kerk haar geld en **privileges** ontnemen.

Sommige van de verlichte denkers spraken over 'natuurlijke rechten' – de privileges die ieder mens had en die hen niet konden worden afgenomen. Hieronder was bijvoorbeeld het recht om niet gevangen te kunnen worden genomen zonder een eerlijke vorm van proces. De aanhangers van de Verlichting zagen ook in de Britse parlementaire democratie een goed voorbeeld. Ze waren het eens met de Britse denker John Locke (1632-1704) die zei dat de regering gebaseerd moest zijn op een contract tussen de regering en de bevolking. Als de regering zich niet aan dit contract hield had de bevolking het recht om een andere regering in te stellen. Franse denkers zoals Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) en Charles de Montesquieu (1689-1755) verspreidden deze ideeën in Frankrijk.

Zijn denkbeelden-
oorzaakten mede
het Ancien Ré-
o jonge leeftijd
opgesloten in
le vanwege zijn
e regering ge-
ksten.

Het Amerikaanse voorbeeld

In 1775 kwamen de Britse koloniën in Amerika in opstand tegen koning George III omdat zij vonden dat zijn regering het contract met hen verbroken had. De Amerikanen vonden dat als ze belasting betaalden aan de koning ze ook een vertegenwoordiging mochten hebben in de regering. Het innen van de impopulaire belastingen in de Amerikaanse koloniën, zonder dat deze vertegenwoordigd werden in het Britse parlement, was één van de oorzaken van de Amerikaanse Revolutie. Deze revolutie had succes en de Amerikanen stichtten een nieuwe natie, de Verenigde Staten van Amerika. Het **republikeinse** regeringssysteem dat zij invoerden was gebaseerd op de ideeën van de Verlichting.

Frankrijk vocht samen met Amerika tegen de Britten, en de Amerikaanse opvattingen werden ook populair in Frankrijk. Als de Amerikanen in opstand konden komen tegen een oneerlijke en impopulaire regering, waarom konden de Fransen dat dan ook niet?

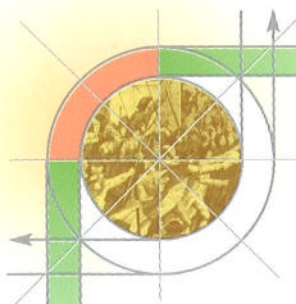
DE ONAFHANKELIJKHEIDSVERKLARING

De Amerikanen gaven een beroemd geworden visie op de mensenrechten in hun Onafhankelijkheidsverklaring (1776). Hun principes weken zeer veel af van die van het Ancien Régime:

'We beschouwen de volgende waarheden als vanzelfsprekend, dat alle mensen als gelijken zijn geschapen, dat zij van de Schepper bepaalde onvervreembare rechten hebben verkregen, waaronder het recht op leven, vrijheid en het streven naar geluk.'

De Amerikaanse leiders ondertekenden in 1776 de Onafhankelijkheidsverklaring. De opstand van Amerika inspireerde ook de tegenstanders van het Ancien Régime in Frankrijk.

De Derde Stand

Wat is de Derde Stand?

Voordat de Staten-Generaal bij elkaar werd geroepen vroeg de koning aan de bevolking wat hun meningen en klachten waren. Dit leverde een gigantische hoeveelheid artikelen en pamfletten op waarin verschillende meningen werden gegeven. De meeste kozen de zogenaamde **'patriottische'** benadering, waarin men een einde wilde maken aan de bevoordeling van de rijke bovenklasse. De meest invloedrijke publicatie kwam van graaf Emanuel Joseph (Abbé) Sieyès. Zijn stuk heet *Wat is de Derde Stand?*

Een Nationale Vergadering

In mei 1789 kwam de Staten-Generaal bijeen in Versailles, in een schitterend koninklijk paleis ten zuiden van Versailles. Direct bij aanvang kozen de **afgevaardigden** van de adel en de kerk ervoor om te vergaderen in verschillende zalen. Maar de afgevaardigden van de Derde Stand wilden dat iedereen in dezelfde zaal zou blijven. De andere standen gingen hier niet mee akkoord. Dus besloot de Derde Stand op 17 juni dat haar vergadering een Nationale Vergadering was waarin heel Frankrijk werd vertegenwoordigd. Een groep van 150 geestelijken sloot

De romantiek van de revolutie. Dit schilderij van Jacques Louis David beeldt de Derde Stand uit tijdens het uitspreken van de beroemde *'Eed in de Kaatsbaan'*.

zich bij hen aan. Dit ging Lodewijk XVI te ver en hij beval dat de zaal waarin de Derde Stand vergaderde gesloten moest worden. Onverschrokken kwamen de afgevaardigden nu samen op een vlakbij gelegen kaatsbaan. Hier beloofden ze niet uit elkaar te gaan voordat zij voor Frankrijk een nieuwe constitutie zouden hebben geschreven.

Te weinig, te laat

Lodewijk gaf zijn verzet op. Twee dagen later maakte hij bekend dat hij verschillende hervormingen zou gaan invoeren. Maar hij bleef bij zijn standpunt dat de drie standen gescheiden van elkaar dienden te vergaderen. Dit was te weinig en te laat. Toen een boodschapper van de koning de Derde Stand (de Nationale Vergadering) kwam vertellen dat zij weer terug moesten keren naar de voor hen gereserveerde zaal in het paleis sprak hun voorzitter de volgende beroemde woorden tegen hem: *'De bijegekomen Nationale Vergadering kan geen bevelen aannemen'*.

Dit was een directe uitdaging van het koninklijke gezag.

Lodewijk XVI gaf opnieuw toe en zei tegen de adel en de kerkelijken dat zij zich bij de Nationale Vergadering moesten voegen. Maar eigenlijk was hij het helemaal niet eens met wat er gebeurde. Terwijl de afgevaardigden aan het vergaderen waren beval hij een legermacht van 20.000 soldaten om Parijs te omsingelen.

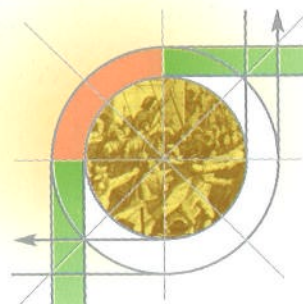
DE MACHT VAN DE PEN

Voordat de Staten-Generaal bij elkaar kwam had de verlichte graaf Abbé Sieyès reeds geschreven dat de Derde Stand in feite heel Frankrijk vertegenwoordigde. Zijn betoog leidde ertoe dat de Derde Stand de Nationale Vergadering uitriep.

'De Derde Stand wordt gevormd door alles wat toebehoort aan de natie. En alles wat buiten de Derde Stand valt behoort dus niet tot de natie. Dus was is de Derde Stand? De Derde Stand is geheel Frankrijk.'

Uit *Wat is de Derde Stand?*

Emanuel (Abbé) Sieyès was één van de weinige leiders die vrijwel elke fase van de revolutie aanwezig was. In 1799 verloor hij zijn vertrouwen in de democratie en hielp hij Napoleon om aan de macht te komen.

Te wapen!

De macht van de koning

De koning zei dat hij de troepen nodig had in de regio van Parijs om de Nationale Vergadering te beschermen. Maar de afgevaardigden geloofden hem niet. Toen zij Lodewijk vroegen zijn troepen terug te roepen weigerde hij dat.

De meeste Fransen steunden de Vergadering, maar de uiteindelijke macht bleef in handen van de koning en het leger. Dus, tenzij er iets onwaarschijns zou gebeuren, leek elke hoop op een revolutie vervlogen. Maar in de tweede week van juli 1789 gebeurde er iets onwaarschijns.

Sudderend geweld

De gewone mensen in Parijs volgden de gebeurtenissen in Versailles met veel belangstelling. Ze hadden honger en vertrouwden de koning en de adel niet meer. De Nationale Vergadering zagen zij als hun laatste hoop. Ze geloofden (en dat was juist) dat het leger werd samengetrokken om de Patriottische beweging neer te slaan. De laatste maanden was er veel geweld gepleegd toen hongerige

menigten graanschuren, bakkerijen en molenaars overvielen. Op 11 juli ontsloeg de koning Jacques Necker, de populaire minister van Financiën. Toen dit nieuws de volgende dag in Parijs bekend werd gemaakt ontstak de bevolking in woede.

De macht van het volk

Opgejut door redenaars als Camille Desmoulins ging de bevolking van Parijs flink te keer in de stad. Toen het leger probeerde om orde op zaken te stellen werd het door soldaten die de bevolking steunden verjaagd. Woedende burgers, bewapend met gestolen wapens, verwoestten belastingkantoren van de regering. Een uitgehongerde menigte viel het klooster van Saint-Lazare – tevens een voedselopslagplaats – binnen en nam graan, wijn en kaas mee.

Elk moment kon men een tegenaanval verwachten van het leger van de koning. Om deze te kunnen weerstaan had men wapens nodig. De bevolking wist in het **Hôtel des Invalides** enkele kanonnen en 30.000 geweren buit te maken op het daar gelegerde garnizoen. Maar ze hadden nog geen buskruit. In de Bastille, een oud fort dat als gevangenis dienst deed, lagen 250 vaten opgeslagen. In de morgen van de 14de juli ging de menigte op weg om het buskruit te bemachtigen.

IK STERF NOG LIEVER!

Camille Desmoulins overtuigde de Parijzenaars op 14 juli in de tuin van het Palais Royal om de wapens op te nemen en zichzelf te verdedigen.

'Ze hebben Necker eruit gewerkt, de bevoordeelde klassen kunnen nu alles maken! Misschien dat ze vanavond wel beslissen om de Patriotten af te slachten. Te wapen! Ja, ik roep mijn broeders op voor de vrijheid te vechten: ik zou nog liever sterven dan toegeven aan slavernij!'

De speeches en artikelen van Camille Desmoulins hadden de Parijse bevolking aangezet tot de opstand in 1789. Hij werd in 1794 door de revolutionaire regering ter dood gebracht.

De Bastille

Op bevel van de koning

De Bastille, een fort uit de late 14de eeuw, had de voorgaande 150 jaar dienst gedaan als gevangenis. De meeste gevangenen zaten daar op bevel van de koning.

Sommigen waren verraders, anderen waren **ketters**, onruststokers of schrijvers van 'gevaarlijke' artikelen.

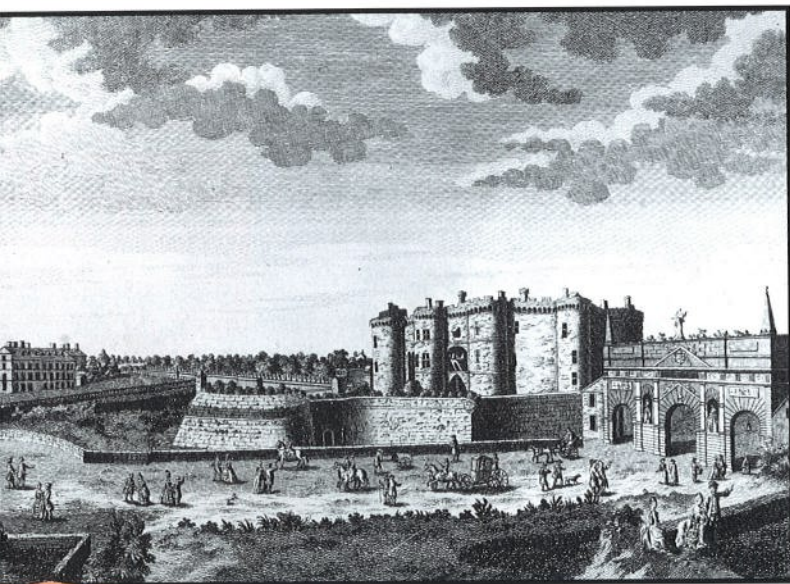
Sommige van deze schrijvers hadden een beeld van de Bastille gecreëerd als een grauw rattenhol met vele martelkamers. Er waren wel koude en tochtige kamers, maar gevangenen die

het zich konden veroorloven konden daar nog best aardig leven, met een vuurtje, dekens en meubels. Ook was het hen toegestaan om eigen bezittingen, voedsel en drinken mee te nemen.

Een symbool van tirannie

In 1789 had de Bastille haar beste tijd gehad. Het was een duur gebouw en er werd meestal maar een handvol personen gevangen gehouden. In 1789 waren dat er maar zeven.

Wat ook de waarheid is over de Bastille, het was wel één van de meest gehate symbolen. Zichtbaar vanuit de hele stad vertegenwoordigde dit gebouw de absolute macht van de koning over de bevolking. In de gedachten van de bevolking stond dit gebouw voor onderdrukking, **privileges** en **censuur**. Dus toen de stemmen op straat in de morgen van 14 juli steeds harder klonken – 'À bas la Bastille!' (breek de Bastille af!) – waren de mensen zeer bereid om zich hiervoor op te offeren.

e-eeuwse prent
astille laat zien
echt was – een
vallen fort.

LETTRES DE CACHET

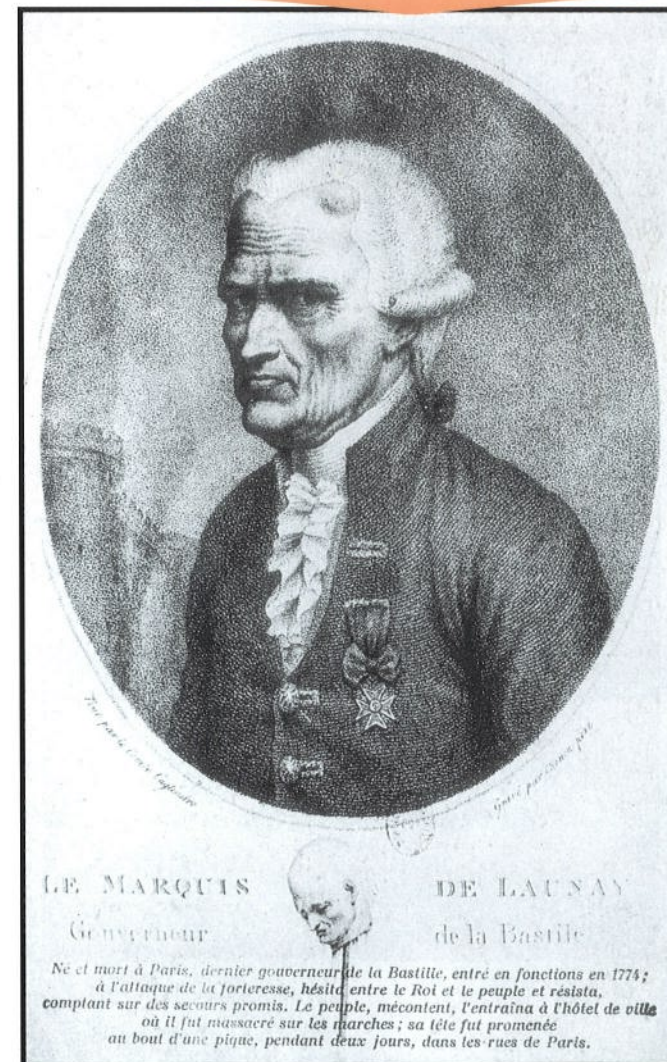
De meeste gevangenen in de Bastille werden daar gevangen gehouden op basis van een *lettre de cachet*. Deze was geschreven door de koning of een minister en beval de directe gevangenneming van een persoon zonder enige vorm van proces. In de tijd van Lodewijk XVI waren deze *lettres* zeer impopulair en de regering dacht er dan ook over om ze af te schaffen. Ook waren er plannen om de Bastille af te breken en op die plaats een monument op te richten waarop zou staan: 'Lodewijk XVI. Hersteller van de publieke vrijheid'.

Voorraden voor twee dagen

De commandant van de Bastille, Bernard-René de Launay, had zeggenschap over een garnizoen van 82 gepensioneerde soldaten aangevuld met 32 Zwitserse gardisten. Hij had ook de beschikking over 30 kanonnen. Een aantal daarvan stond op de muren, de andere stonden op de binnenplaats en waren gericht op de poort.

Desondanks was De Launay niet voorbereid op een belegering. De Bastille had geen watertoevoer en er was slechts voldoende voedsel voor twee dagen. De menigte zou waarschijnlijk niet de kracht hebben om het fort in te nemen, maar als er niet snel een ontzettingsmacht zou verschijnen zou hij gedwongen worden om zich over te geven.

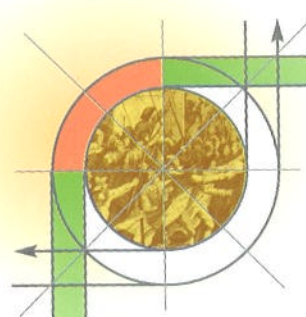
De man met de onmogelijke taak:
Bernard-René de Launay,
commandant van de Bastille.

LE MARQUIS
Gouverneur

DE LAUNAY
de la Bastille

Né et mort à Paris, dernier gouverneur de la Bastille, entré en fonctions en 1774;
à l'attaque de la forteresse, hésita entre le Roi et le peuple et résista,
comptant sur des secours promis. Le peuple, mécontent, l'entraîna à l'hôtel de ville
où il fut massacré sur les marches; sa tête fut promenée
au bout d'une pique, pendant deux jours, dans les rues de Paris.

À nous la Bastille!

De bestorming begint

Een menigte van bijna 1000 mensen kwam aan bij de Bastille. Onder hen waren ook leden van de bourgeoisie en een aantal soldaten die overgelopen waren. De meesten waren echter maar gewone mensen, sommigen dachten zelfs dat de Bastille gebruikt werd als voedselopslagplaats.

Parijs ten tijde van de Revolutie.

Vertegenwoordigers uit de menigte begonnen eerst aan onderhandelingen met De Launay. Toen deze gesprekken niets bleken op te leveren werd de menigte ongeduldig. Onder geroep – 'À nous la Bastille!' (geef ons de Bastille!) – drong een aantal revolutionairen door de buitenste verdedigingswallen tot aan de ophaalbrug.

Kanonnen

Halverwege de middag arriveerden er nog meer soldaten die de opstandelingen steunden. Onder hen waren ook **veteranen** uit de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog die de leiding namen over de operatie en een aantal kanonnen opstelden om te kunnen vuren op de ophaalbrug.

Zich realiserend dat het allemaal verloren was overdacht De Launay de optie om de buskruitvoorraden op te blazen. Als hij dat zou doen zou hij de Bastille en een aantal straten in de omgeving opblazen. Uiteindelijk besloot hij dit niet te doen en gaf hij zich over.

Het lot van De Launay

Direct na de verovering van de Bastille namen de revolutionairen het buskruit in en bevrijdden ze de gevangenen. Hoewel er 98 opstandelingen tijdens de belegering omkwamen kwamen de garnizoenssoldaten er nog redelijk vanaf, slechts een klein aantal vond de dood. De Launay werd echter het mikpunt van de woede van de menigte.

Hij werd door de stad gesleept in de richting van het stadscentrum. De schreeuwende menigte schopte hem en hij werd door iedereen bespuwd. Uiteindelijk kon hij niet meer en vroeg of ze hem wilden doden. Direct werd hij gestoken met messen, zwaarden en bajonetten. Z'n lichaam werd in een greppel geschopt. Net als de gevangenen in de Bastille werd hij schuldig bevonden zonder enige vorm van proces.

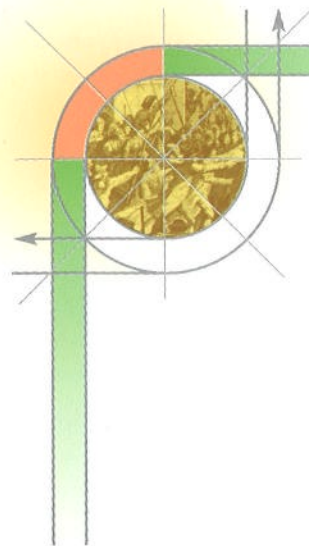
De Bastille wordt belegerd. Als je deze prent vergelijkt met die op pagina 18 zie je een groot verschil. Deze prent is gemaakt na de verovering van het fort.

EEN DAGJE UIT VOOR DE HELE FAMILIE

De verovering van de Bastille werd al gauw overdreven als een heldendaad van de Parijse burgers. De eerste editie van de krant *Révolutions de Paris*, gepubliceerd op 17 juli 1789, beschreef de aanval op de Bastille echter meer als een dagje uit voor de hele familie, waarbij vrouwen, kinderen en grootouders als toeschouwers aanwezig waren:

'Onze vrouwen moedigden ons aan, net als onze kinderen. Na elk salvo dat op ons was afgevuurd gingen de kinderen er op uit om de kogels en patronen te zoeken. Daarna kwamen ze deze bij ons brengen zodat onze soldaten ze weer af konden vuren op het fort.'

De revolutie gered

'Dit is een revolutie'

Toen hertog De Rochefoucauld-Liancourt in de avond van 14 juli aan de koning kwam vertellen dat de Bastille gevallen was, vroeg de koning: 'Is dit een opstand?'. De Hertog zou vervolgens geantwoord hebben: 'Nee sire, dit is een revolutie'.

Dit was waarschijnlijk het moment waarop Lodewijk zich begon te realiseren hoe ernstig de situatie was. Zijn leger viel uiteen, zijn regering stond machteloos. Eens was hij de machtigste koning van Europa, nu leek het erop dat hij niet meer macht bezat dan een gewone burger.

De koning en de Nationale Vergadering

De volgende morgen bezocht de koning de Vergadering in Versailles. Er waren geen trompetters, bewakers of hovelingen. Hij kwam te voet en vertelde de afgevaardigden dat hij zijn troepen had bevolen om Parijs te verlaten. De Vergadering was veilig.

Markies De Lafayette, een veteraan uit de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog, leidde een vrolijke optocht die het nieuws naar Parijs bracht. Het koninklijke bestuur van de stad werd afgezet en de **Patriotten** namen het over. De Lafayette werd aan het hoofd geplaatst van een nieuwe **militie**.

Hoewel de menigte de koning inhaalde als supporter van de revolutie, waren verschillende leden van de koninklijke familie er niet gerust op. In de nacht van 16 juli vluchtte één van de broers van de koning met een groep vrienden vanuit Versailles richting de grens.

Markies De Lafayette. Hij was één van de vele Franse soldaten die tijdens de Amerikaanse Revolutie (1775-1783) revolutionaire ideeën hadden opgepikt.

Koning van een vrij volk

Op 17 juli – slechts drie dagen na de val van de Bastille – reisde Lodewijk, begeleid door een uitzinnige menigte, naar Parijs. Hij droeg eenvoudige kleren, reed in een gewone koets en maakte een triomfale intocht in zijn hoofdstad. Daar hing een spandoek met zijn nieuwe titel: 'Lodewijk XVI, Vader van alle Fransen, Koning van een Vrij Volk'.

Lodewijk XVI, nu 'Koning van het Vrije Volk', arriveert in Parijs gekleed als een gewone burger.

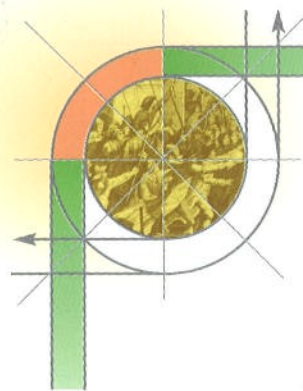
Nadat hij in het openbaar de veranderingen die hadden plaatsgevonden had geaccepteerd verscheen Lodewijk op een balkon om zich toe te laten juichen door een gelukkige menigte. Zijn macht was echter maar schijn. De echte macht lag voortaan bij de bevolking van Parijs, en Lodewijk droeg op zijn hoed een rood met witte roos, de kleuren van de revolutie.

DE VERKLARING VAN DE RECHTEN VAN DE MENS

Op 26 augustus 1789 besloot de Nationale Vergadering tot het aannemen van de Verklaring van de Rechten van Mens waarin de rechtsbeginselen van het nieuwe Frankrijk beschreven stonden. Twee van de belangrijkste bepalingen hierin waren:

Artikel 1. 'Mensen worden vrij en gelijk in rechten geboren. Sociale verschillen mogen alleen gebaseerd zijn op het algemene nut.'

Artikel 3. 'De soevereiniteit (politieke macht) berust bij het volk. Geen enkel instituut of individu mag macht uitoefenen die zij niet van het volk verkregen heeft.'

Na de bestorming van de Bastille

Hoe nu verder?

De gebeurtenissen die tussen 12 en 14 juli 1789 hadden plaatsgevonden bleken belangrijke keerpunten in de revolutie. Allereerst lieten zij zien hoe weinig macht de koning en zijn regering eigenlijk hadden. Ten tweede werden door deze gebeurtenissen de gewone mensen met de bourgeoisie verenigd. Ten derde waren de extremistische groeperingen op weg geholpen in hun bloedjacht.

Na de val van de Bastille en het bezoek van Lodewijk aan Parijs was er geen weg meer terug. Maar nadat het Ancien Régime omver geworpen was, was men het er nog niet over eens waardoor het vervangen zou moeten worden.

Het Ancien Régime wordt vervangen

In het begin werd Frankrijk geleid door gematigde hervormers zoals Lafayette en Honoré Mirabeau. Zij schaften de privileges van de adel af, verboden hun titels, ontwierpen een nieuw rechtssysteem, namen de kerk haar land af en reorganiseerden het land in 83 departementen.

De Vergadering maakte voor Frankrijk ook een nieuwe **constitutie**, die in werking trad in 1791. Een wetgevende Vergadering verving de oude Nationale Vergadering. De koning had nog steeds de macht om wetten waar hij het niet mee eens was tegen te houden. Veel ambtenaren, en ook priesters en bisschoppen, werden gekozen. Iedere, redelijk welgestelde man (maar nog geen vrouwen), mocht z'n stem uitbrengen. Tot zover leverde de revolutie precies op wat de bourgeoisie verlangde.

Op de vlucht

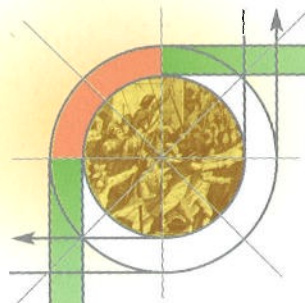
In zijn hart had Lodewijk XVI de revolutie nooit geaccepteerd. Op 21 juni 1791 vluchtten hij en de rest van de koninklijke familie vermomd uit Parijs in de richting van het huidige België. In Varennes werden ze echter herkend en weer teruggebracht naar Parijs. Omdat Lodewijk een brief had achter gelaten waarin hij schreef hoe hij werkelijk dacht over de revolutie vonden veel mensen hem een verrader.

Republiek en Terreur

De gebeurtenissen in Frankrijk maakten de overige koningshuizen in Europa bang dat ook hun eigen bevolking in opstand zou komen. In april 1792 verklaarden Pruisen en Oostenrijk de oorlog aan Frankrijk. De commandant van het Pruisische leger, de hertog van Brunswick, beloofde het Ancien Régime weer aan de macht te helpen. De koning belemmerde Frankrijk in haar oorlogsvoorbereidingen maar de Vergadering weigerde hem hierom te veroordelen. De bevolking van Parijs was echter bang dat invasies door buitenlandse legers tot het einde van de revolutie zouden leiden en zij bestormden op 10 augustus het koninklijk paleis de Tuilerieën om de Vergadering te dwingen de koning af te zetten en van Frankrijk een **republiek** te maken.

Harde rechtspraak. Het lot van iedereen die beschuldigd werd van anti-revolutionaire sympathieën lag niet in handen van een rechtbank maar van revolutionaire comités.

Het einde van de Revolutie

De dood van de koning

De revolutie werd steeds extremer en gewelddadiger. Een **Nationale Conventie**, voornamelijk bestaande uit personen uit de middenklasse, verving de Vergadering in september 1792. In januari 1793 werd Lodewijk XVI schuldig bevonden aan verraad en onthoofd op de

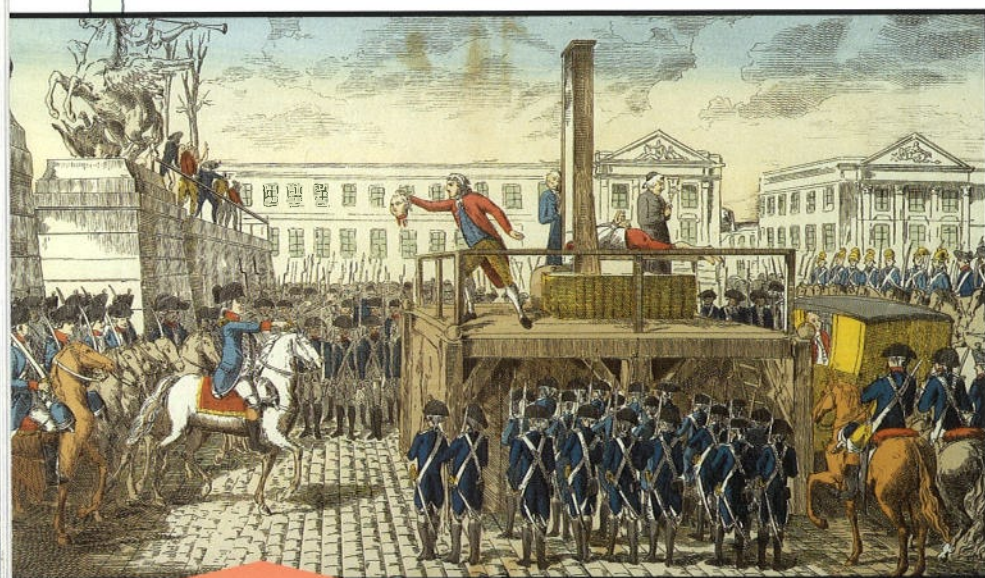
guillotine. Dit bleek het begin van een periode van 'Schrikbewind' en die zou duren tot juli 1794. Gedurende deze periode van Terreur werden duizenden 'vijanden van het volk' – adel, kerkelijken, welgestelden en anderen – ter dood gebracht. Velen vluchtten naar het

buitenland om aan het geweld te ontkomen.

Jakobiijnen en Girondijnen

In plaats van uit te zoeken hoe de nieuwe Franse Republiek het best georganiseerd kon worden ontstond er een grote machtsstrijd tussen twee verschillende groepen binnen de Nationale Conventie.

De radicale Jakobiijnen, onder leiding van Maximilien Robespierre, wilden Frankrijk met strenge hand regeren om het gedachtegoed van de revolutie te beschermen. Deze groep was ook verantwoordelijk voor de executie van de koning. Hun tegenstanders waren de meer gematigde Girondijnen. Toen de Jakobiijnen eenmaal de macht hadden weten te grijpen in de Nationale Conventie, en het Comité van Nationale Veiligheid dat feitelijk het land regeerde, konden zij de Terreur ook richten op hun vijanden onder de Girondijnen.

'Zie hier het hoofd van een verrader!' – de executie van Lodewijk XVI. Voor het geval er ongeregeldheden zouden uitbreken was de guillotine omsingeld door soldaten.

Tussen maart 1793 en april 1794 werden niet alleen aristocraten en priesters, maar ook welgestelde burgers en zelfs boeren ter dood gebracht door middel van de guillotine. Het leek erop dat de revolutie zich tegen haar eigen aanhangers gekeerd had.

De slachting verspreidde zich ook naar andere delen van Frankrijk. In Nantes bijvoorbeeld werden duizenden zogenaamde tegenstanders van de revolutie verdrinken in de rivier de Loire. Volgend op deze Terreur vielen er ook nog eens meer dan 100.000 slachtoffers tijdens de burgeroorlog in de Vendée, een regio in het noordwesten van het land, tussen de koningsgezinden en de Republikeinen die gesteund werden door het leger.

Het Directoire

Ondertussen was Frankrijk met vrijwel elke grootmacht in Europa in oorlog. Verbazingwekkend was het dan ook dat de revolutionaire legers alle invasies wisten af te slaan en zelfs grondgebied wisten te winnen.

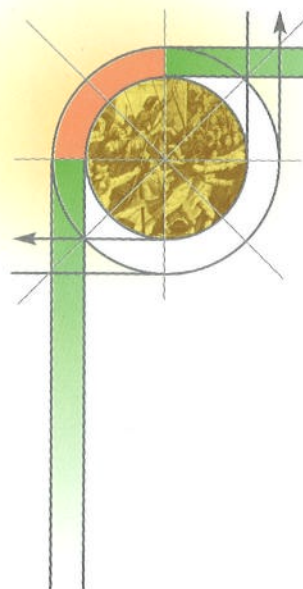
In juli 1794 liet de Nationale Conventie Robespierre en zijn volgelingen vallen. Hen werd de macht ontnomen en ze werden geëxecuteerd. Het volgende jaar nam een meer gematigd vijfkoppig bestuur (het Directoire) de macht over. Zij hielden het vol tot 1799. Toen kwam één van Frankrijks meest succesvolle generaals uit de geschiedenis aan de macht: Napoleon Bonaparte. Dankzij de veroveringen van Napoleon werden vervolgens de Franse revolutionaire ideeën over heel Europa verspreid.

Het Revolutionaire Frankrijk in de periode 1789-1794.

DE REVOLUTIONAIRE KALENDER

De Franse revolutionairen geloofden dat zij de wereld hadden herschapen. Ze kozen nieuwe standaarden voor gewichten, afstanden en munteenheden. Ze veranderden zelfs de kalender. Voortaan hadden ze twaalf maanden van ieder dertig dagen.

14 juli: de dag van de Bastille

Waarom zo belangrijk?

De val van de Bastille op 14 juli 1789 is één van de beroemdste gebeurtenissen van de Franse Revolutie. Al gauw deden allerlei verhalen de ronde over wat er die dag was gebeurd. Het fort werd afgebeeld als een enorm kasteel waarin honderden gevangenen onder vreselijke omstandigheden waren opgesloten in vochtige en smerige kerkeren. Over de verovering van het fort werd verhaald als over een bloedige slag die gekenmerkt werd door vele slachtoffers en onwaarschijnlijke moed.

Maar zoals we gelezen hebben ging het slechts om een oud fort en een onbelangrijke gevangenis die na slechts kleine schermutselingen werd veroverd. Dus waarom werd de val van de Bastille dan wel zo beroemd?

Het nieuwe Frankrijk

Het belang van de val van de Bastille was voornamelijk symbolisch. Het gebouw had kritiek veroorzaakt op het

Ancien Régime omdat de mensen die hier werden opgesloten zonder enige vorm van proces waren veroordeeld, een *lettre de cachet* was genoeg. De val van de Bastille toonde aan wat de macht is van de gewone mensen – soldaten, winkel-eigenaren, huisvrouwen, bediendes – als ze samenwerken.

De Franse Revolutie en de regeerperiode van Napoleon veranderden Frankrijk voorgoed. De monarchie werd nog voor enige tijd hersteld, maar in 1848 werd deze definitief vervangen door de republikeinse staatsvorm. De macht en voordelen van de adel werden sterk teruggebracht. Ook de rooms-katholieke kerk verloor veel van haar rijkdom en invloed.

Een poster uit 1793 moedigt de burgers aan om de nieuwe republiek tot aan de dood te verdedigen. Deze oproep wordt nog steeds gedaan in het Franse volkslied, *La Marseillaise*, dat nog vele Franse harten sneller doet kloppen.

Het nieuwe Frankrijk was gebaseerd op rechtspraak, de vrijheid van meningsuiting en het recht op bezit. Deze veranderingen waren vooral voor de bourgeoisie, de nieuwe leidende klasse, van belang. Slechts mondjesmaat verbeterde ook de situatie van de arbeiders en de boeren na de revolutie.

Breder belang

Franse legers verspreidden de idealen van de Verlichting en de Revolutie over een groot gedeelte van Europa. Dit maakte de val van de Bastille van belang voor het hele continent. Deze gebeurtenis betekende een keerpunt in de geschiedenis en maakte een einde aan het oude Europa waarin almachtige koningen en keizers het

voor het zeggen hadden. In plaats daarvan ontstond het moderne en democratische Europa van vandaag.

14 JULI

Het verhaal van de Bastille inspireerde velen tot de bestorming van het koninklijk paleis in 1792 en ook tot de Franse opstanden in 1830 en 1848. Het is dan ook niet toevallig dat toen men in 1880 een nationale feestdag instelde men koos voor de dag dat de Bastille viel – 14 juli. Nog steeds is deze dag een nationale feestdag. Op deze dag begint traditioneel de zomervakantie en worden er vele parades, feesten en speeches gehouden en wordt er vuurwerk afgestoken. Behalve de kreet '*Vive le 14 juillet*' (lang leve de 14de juli!) worden er ook kreten van 200 jaar geleden gehoord, zoals '*À bas la Bastille!*'

Een militaire parade tijdens de 14 juli herdenking in Parijs.

Historisch overzicht

- 1762** Het boek *Het sociaal contract* van Rousseau wordt gepubliceerd
- 1774** Lodewijk XVI wordt koning
- 1775-1783** Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog
- 1786** Charles de Calonne stelt een aantal hervormingen voor aan Lodewijk XVI
- 1787** de Raad van Notabelen komt bij elkaar
- 1789** 5 mei De Staten-Generaal komt bij elkaar
17 juni De Derde Stand roept zichzelf uit tot Nationale Vergadering
20 juni De Nationale Vergadering legt de 'Eed in de Kaatsbaan' af
14 juli Val van de Bastille
26 augustus De Nationale Vergadering stelt de Verklaring van de Rechten van de Mens op
- 1790** Frankrijk wordt gereorganiseerd in 83 departementen
Het recht wordt gereorganiseerd
De Parlementen worden afgeschaft
- 1791** De Koninklijke familie vlucht, maar wordt tegengehouden bij Varennes
- 1792** Oorlog met Oostenrijk en Pruisen
Frankrijk wordt een republiek
Lafayette ontvlucht Frankrijk
Franse troepen bezetten het huidige België
- 1793** Lodewijk XVI wordt geëxecuteerd
Het Comité van Nationale Veiligheid wordt opgericht om te helpen het land te besturen
Oorlog met Groot-Brittannië, Holland en Spanje
De periode van Terreur (het Schrikbewind) begint (en eindigt in 1794)
- 1794** Robespierre wordt geëxecuteerd
- 1795** Lodewijk XVII, de zoon van Lodewijk XVI, sterft in de gevangenis
Het Directoire komt aan de macht
- 1796-1797** Napoleon verovert Italië
- 1804** Napoleon laat zichzelf tot keizer kronen
- 1815** De monarchie in Frankrijk wordt hersteld.
Lodewijk XVIII is de nieuwe koning
- 1848** Frankrijk wordt opnieuw een republiek
- 1880** De dag dat de Bastille viel, 14 juli, wordt een nationale feestdag

Verklarende woordenlijst

- adel** Een bevoorreelde klasse die na de koning de meeste macht had
- afgevaardigde** Iemand die gekozen is om iemand anders te vertegenwoordigen
- Ancien Régime** De Franse regering en samenleving voor de Revolutie. Deze was gebaseerd op een strikt klasse- en privilegessysteem
- bankroet** Geen geld hebben om je schulden te betalen
- bourgeoisie** Rijke mensen uit de middenklasse
- censuur** Het onderdrukken of de beteugeling van bepaalde feiten in geschreven of ander media
- constitutie** De wetten en gewoonten waarmee een land wordt geregeerd
- guillotine** Een machine waarmee mensen konden worden onthoofd
- Hôtel des Invalides** Een militair ziekenhuis dat soms ook dienst deed als garnizoensplaats
- hoveling** Iemand die regelmatig aan het koninklijk hof verblijft
- invoerrechten** Belasting die moet worden betaald over goederen die het land worden ingevoerd
- ketter** Iemand die het niet eens is met de leer van de kerk
- livre** De belangrijkste Franse munteenheid ten tijde van het Ancien Régime. In de jaren '90 van de 18de eeuw werd een nieuwe, decimale, munteenheid ingevoerd, de franc. De franc was iets meer waard dan de livre
- militie** Een burgerleger
- Nationale Conventie** Een soort parlement dat zonder goedkeuring van de koning bijeen werd geroepen
- overerfbaar** Iets dat van de ouders op de kinderen overdraagbaar is
- Parlement** Een hooggerechtshof ten tijde van het Ancien Régime
- Patriot** Iemand die hervormingen wilde doorvoeren ten aanzien van het Ancien Régime
- privileges** Rechten en voordelen voor een bepaald persoon of een bepaalde groep
- radicaal** Ingrijpende en complete verandering
- redenaar** Een invloedrijke spreker
- rente** Het bedrag dat de lener betaalt aan diegene van wie hij het geld geleend heeft
- republiek** Een staatsvorm waarbij de bevolking haar regering kiest en waar geen monarch aan de macht is
- sou** 1/20 van de livre, een muntje dat ongeveer 5 centimes waard was
- stand** Eén van de drie groepen die deel uitmaakten van de Franse samenleving ten tijde van het Ancien Régime (de adel, de geestelijken en het gewone volk)
- tirannie** Heerschappij door een wrede en vaak onwettelijke regering
- veteraan** Iemand die heeft gevochten in een oorlog